

Debat over rechtmatigheid Joegoslavië-tribunaal

‘Het tribunaal houdt mythes in stand’

‘I consider this tribunal a false tribunal’, betoogde oud-president Slobodan Milošević van Joegoslavië tijdens zijn eerste voorpleiding voor het Joegoslavië-tribunaal. Tijdens een debat op 29 augustus stelde advocaat Wladimiroff, sinds 6 september een amicus curiae van het hof voor Milošević (zie kader), dat de discussie over de rechtmatigheid van het tribunaal volstrekt achterhaald is. Desalniettemin wordt de onafhankelijkheid van dit forum bestreden.

Miek Smilde
freelance journalist

Mischa Wladimiroff was een van de sprekers tijdens een debat dat de stichting DEBATterij uit Den Haag woensdag 29 augustus organiseerde, één dag voor de tweede voorpleiding van Milošević. Centraal in het debat stond de vraag of het verweer van Milošević dat het Joegoslavië-tribunaal een zuiver politieke aangelegenheid is, enig hout snijdt. ‘Nee’, luidde het antwoord van Wladimiroff, die zes jaar geleden enige tijd optrad als advocaat van de eerste verdachte die voor het tribunaal werd geleid, Dusko Tadić. In die zaak kwam de rechtmatigheid van het tribunaal uitgebreid aan de orde, met name de vraag of de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties wel bevoegd was het tribunaal op te richten. ‘De Algemene Vergadering is destijds gepasseerd’, legde de strafrechtadvocaat tijdens het debat nog eens uit. ‘Daar kun je wel het nodige op afdingen, maar feit is dat de Algemene Vergadering verder niet heeft geprotesteerd. De uitspraak van 2 oktober 1995 is glashelder. Het tribunaal is bevoegd opgericht en ook de rechters zijn volledig bevoegd.’ Bovendien, zo zei Wladimiroff, heeft Milošević als staatshoofd van de Joegoslavische federatie in 1997 het akkoord van Dayton ondertekend waarin ook de eventuele oprichting van een internationaal tribunaal staat omschreven.

‘De Algemene Vergadering is bij de oprichting van het tribunaal gepasseerd maar heeft niet geprotesteerd’

Foto: HH/Arie Kievit

Juridisch mag dat allemaal kloppen, het tribunaal is niet zo onafhankelijk als we gewend zijn, betoogde advocaat Leo van Heijningen, die jaren geleden optrad als de raadsman van oorlogsmisdadiger Pieter Menten. Volgens hem is Nederland verre van neutraal en slikt het alles wat de Verenigde Staten opleggen. De advocaat had graag gezien dat Nederland de komst van het tribunaal op zijn grondgebied had geweigerd. ‘Of we hadden niet mee moeten doen aan de Navo-bombardementen op Servië, die, zoals iedereen weet, onrechtmatig waren.’

Hoofdaanklaagster Louise Arbour
over de zaak tegen Milošević

Bad guys

De toon die Van Heijningen zette, werd overgenomen door schrijver en journalist Karel Glastra van Loon. Hij dekte zich bij voorbaat in – ‘ik ga niets juridisch zeggen, want dan ga ik toch maar op m’n bek – maar schroomde niet openlijk te twijfelen aan de objectiviteit van het Joegoslavië-tribunaal. Volgens Glastra van Loon heeft de oprichting van het tribunaal het positieve signaal afgegeven dat oorlogsmisdadigers niet straffeloos blijven. ‘Alleen de manier van het optreden van het tribunaal bevestigt het beeld dat de westerse wereld *altijd* optreedt tegen schendingen van de mensenrechten, en dat is een mythe’, aldus de journalist. Het tribunaal houdt volgens hem nog een mythe in stand, namelijk dat de

Serviërs de *bad guys* zijn in de Balkanoorlog. Als bewijs voor deze stelling voerde de journalist het aantal berechte en vervolgte Serviërs op, dat significant hoger ligt dan het aantal verdachte of schuldige moslims of Kroaten. Ten slotte voerde Glastra van Loon de financiers van het tribunaal – onder andere de Amerikaanse mediagigant Time Warner Inc. – op als bewijs dat het tribunaal danst aan de draden die de VS in handen houden. ‘De aanklacht tegen het voormalige Joegoslavische staatshoofd is eerst bekendgemaakt aan de president van de Verenigde Staten en pas de dag erna mocht de rest van de wereld er kennis van nemen. Dat draagt niet bij aan mijn vertrouwen in de objectiviteit van het tribunaal.’

Wladimiroff vriend van het Joegoslavië-hof

Milošević erkent het Joegoslavië-tribunaal niet en wil daarom ook geen advocaat. Om eenzijdige berechting te voorkomen dacht Mischa Wladimiroff aan de in het Angelsaksische recht bekende *amicus curiae*. Een dergelijke ‘vriend van het hof’ is een uitgenodigde of toegelaten deskundige die het hof kan adviseren over ingewikkelde onderdelen van een proces.

‘Mij leek dat zo iemand ook in het geval van Milošević de verdediging op zich zou kunnen nemen, maar dan zonder dat Milošević de cliënt is. Onafhankelijk van de verdachte geven we het objectieve perspectief van de verdediging.’

Waarom zijn het er drie geworden?

De combinatie van iemand uit een Europese continentaal rechtstelsel en iemand uit het Angelsaksische recht discussieert het prettigst. Ik werk al veel samen met Steven Kay, uit Engeland, en het hof heeft toen nog Branislav Tapušković, deken van de balie van Servië toegevoegd.’

En als u het onderling niet eens bent?

‘We zullen werken als waren we rechters; we zullen eventueel *dissenting opinions* uitbrengen.’

Waarom is het niet slechts een schaamlapje voor het Hof?

‘Omdat het niet anders kon. Milošević wil geen bijstand, en dan kun je het daarbij laten, zoals we in Nederland zelfs bij verstek

veroordelen. Maar je kunt ook die zaken naar voren proberen te brengen die in zijn belang zijn.’

U werkt nu volkomen anders dan gewoonlijk, zonder instructie van een cliënt.

‘Als je normaal toch al meer doet dan papegaaien wat de cliënt denkt, dan is de stap weer wat minder groot. Onzin heb ik nooit graag verkondigd.’

Gaat het u veel tijd kosten?

‘Ik schat vijf jaar. Op korte termijn zullen we kijken naar nieuwe argumenten die de rechtmatigheid van het tribunaal zouden kunnen aantasten, zoals Milošević stelt. Daarna zullen we uitzoeken of het tribunaal bevoegd is, nu in Joegoslavië bij de uitlevering niet op de rechter is gewacht. En daarna gaan we in op de vragen of Milošević als ex-staatshoofd wellicht immuun is, en of art. 8 EVRM, meningsuiting, zich niet verzet tegen het verbod om vanuit de cel met de media te communiceren.’

Veel werk en rijk wordt u er niet van.

‘De VN betaalt 110 dollar per uur, en als je met zijn drieën bent kun je het werk uitsmeren.’

Het is natuurlijk niet slecht voor de naamsbekendheid.

‘Ik ben eraan begonnen omdat het een uniek, interessant juridisch avontuur is. En voor een advocaat is het ultieme uitdaging om te werken voor iemand die zo gedemoniseerd is. Maar ik zal het niet ontkennen, de zaak heeft een enorme attentiewaarde.’ (LH)

Lange adem

Strafrechtadvocate Liesbeth Zegveld, werkzaam bij het Amsterdamse kantoor Van den Biesen Prakken Böhler, gaf toe dat het tribunaal de schijn van een 'overwinnaartribunaal' tegen zich heeft. Het feit dat het tribunaal nog geen enkele poging heeft ondernomen om de Navo op het matje te roepen, onder het motto dat het geen bewijzen heeft dat het bondgenootschap zich schuldig heeft gemaakt aan schendingen van mensenrechten, geeft te denken. 'Geen misverstand, ik ben een voorstander van de berechting van Milošević', haastte de advocate te zeggen. 'Maar des te kritischer ben ik op het tribunaal.' De strategie van Milošević om tot op heden zelf geen raadsman in de arm te nemen, noemde Zegveld vanuit zijn standpunt gezien 'niet onverstandig'. Wie immers niet gelooft in de rechtmatigheid van een tribunaal maakt zich ongeloofwaardiger door een advocaat te raadplegen. Aan de andere kant betwijfelde Zegveld of het voormalige staatshoofd zijn strategie kan volhouden. 'Milošević zal een lange adem moeten hebben. Als strafrechtadvocaat weet ik dat langdurige opsluiting iets met mensen doet. Na enige tijd willen de meeste mensen wel praten.'

Overigens werd de dag na het debat bekend dat het Joegoslavië-tribunaal heeft besloten een *amicus curiae* aan te wijzen, een vriend

'De openbare aanklager bombardeert de media, maar als de verdachte één keer hetzelfde doet is de wereld te klein'

van het hof die wordt belast met het bewaken en in acht nemen van de formele rechtsregels in het proces tegen Milošević, zoals het horen van getuigen en het controleren van de rechtmatigheid van bewijsmateriaal (zie kader). Of de verdachte oud-president van de Joegoslavische federatie met deze raadsman zal willen praten, is echter zeer de vraag.

Tijdens het debat kwam naar voren dat het Joegoslavië-tribunaal duidelijk aan het licht brengt dat verschillende soorten recht – het algemene internationale recht, het inter-

nationale strafrecht en bestaande lokale strafrechtssystemen – moeilijk met elkaar sporen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de manier waarop Milošević aan het tribunaal is overgedragen, en uit het bedrag van drie miljard dollar dat de VS de Joegoslavische federatie in ruil voor de verdachte in het vooruitzicht hebben gesteld. Wladimiroff legde uit dat de overlevering van Milošević nationaalrechtelijk gezien wellicht een probleem zou zijn, maar internationaalrechtelijk gezien irrelevant is. 'Wij reageren vanuit ons rechtsgevoel en vinden dat de man aan het tribunaal is verkocht. Maar in veel rechtsstelsels is het doodnormaal bewijs of verdachten te kopen, denk aan premiejagers.' Ook Lars van Troost, coördinator politieke zaken van

strafrechtadvocaat, 'maar als nationale berechting niet mogelijk is, bijvoorbeeld omdat een staat uiteen is gevallen en elke nieuwe staat weigert eigen onderdanen ter verantwoording te roepen, dan breekt nood wet en mag de internationale gemeenschap zich ertegenaan bemoeien.' Ideaal zou volgens Wladimiroff een tribunaal zijn dat bestaat uit een combinatie van lokale en VN-rechters en dat ter plekke recht spreekt, zoals nu wordt geopperd in onder andere Sierra Leone en Cambodja.

'Wraakactie'

De Belgische advocaat Luc Walley, die verantwoordelijk is voor de procedure tegen de Israëlische premier Sharon, betoonde zich een voorstander van een internationaal tribunaal. 'De openbare aanklagers zijn duidelijk niet onafhankelijk, maar dat wil niet zeggen dat de rechters dat ook niet zijn', meende de Belg. 'Een partieel vervolgingsbeleid tast op zich niet de legitimiteit van het tribunaal zelf aan. Een internationaal forum geeft ten opzichte van hoofdverantwoordelijken als Milošević meer garantie tot een echte veroordeling, juist omdat de politiek erbovenop zit.' Advocaat Van Heijningen reageerde smalend: 'Noem deze wraakactie van de VS toch geen recht! Mevrouw Del Ponte [hoofdaanklaagster van het Joegoslavië-tribunaal, MS] – bombardeert nu de media, maar als de verdachte ook maar één keer hetzelfde doet, dan is de wereld meteen te klein. Dat is geen gelijkheid. Het is vreselijk dat de wereld met het Joegoslavië-tribunaal zo achter de VS aanloopt.'

Foto: HH/Gerhard van Room

Pers stroomt toe voor de verklaring van het hof over Milošević